

**ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ «ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ» У
ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

У статті схарактеризовано місце та роль навчальної дисципліни «Історія соціальної роботи» як освітнього компонента у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників, здійснено аналіз її навчально-методичного забезпечення, розглянуто питання періодизації історії соціальної роботи, визначено методологічні підходи до вивчення курсу (системний, синергетичний, парадигмальний, антропологічний, герменевтичний, культурологічний, регіональний).

Ключові слова: соціальна освіта, історія соціальної роботи, періодизація, навчальний посібник, соціальний працівник.

Нові умови ставлять нові завдання перед соціальною роботою як професією, так і окремою галуззю наукового знання. У цьому контексті науковою спільнотою здійснюється пошук шляхів переходу до нової якості професійної діяльності, вимоги до якої з кожним роком будуть зростати. З огляду на це актуалізується як питання професійної підготовки соціальних працівників, із сформованим спектром компетентностей, готових до трансформації професійного досвіду в умовах змін, орієнтованих на вирішення соціальних проблем людей, так і здатних до реалізації науково-дослідної діяльності [9].

Відтак, у процесі розробки освітніх програм доцільно враховувати вищезначене стосовно визначення очікуваних результатів навчання (компетентностей), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти зі спеціальності «232 Соціальна робота», зокрема щодо спеціальних (професійних) компетентностей, які є специфічними для даної

предметної області та визначають профіль програми, тобто роблять її індивідуальною, істотно відмінною від інших програм.

Сучасними вченими (Н. Гусак, Р. Вайнола, А. Капська, О. Карагодіна, О. Карпенко, Н. Коляда, О. Купенко, В. Лютий, О. Пожидаєва, Т. Семигіна, Т. Сила, О. Чуйко, С. Шандрук, Ю. Швалб та ін.) здійснюється наукове обґрунтування змісту та спрямованості, ефективних технологій професійної підготовки соціальних працівників на основі компетентнісного підходу, а також обговорення нагальних проблем впровадження програм підготовки докторів філософії з соціальної роботи.

Водночас на часі є визначення місця і ролі окремих освітніх компонентів, таких як: навчальний курс, модуль, практика, їх наукове обґрунтування та практичне апробація з подальшими рекомендаціями для впровадження як самодостатнього і формально структурованого навчального досвіду.

Мета статті – обґрунтувати місце та роль навчальної дисципліни «Історія соціальної роботи» у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників, здійснити аналіз її навчально-методичного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. У ході аналізу змісту і спрямованості навчальної дисципліни «Історія соціальної роботи» встановлено, що її вивчення дозволяє розглянути становлення і розвиток системи соціальної допомоги від філантропного підходу в підтримці соціально вразливих верств населення, людей, які потрапили у ту чи іншу скрутну життєву ситуацію, до появи такого виду професійної допомоги, як соціальна робота, що призначена створювати засадничі умови не тільки для соціального забезпечення громадян, а й для розвитку їхніх можливостей і вміння вибудовувати своє життя, мобілізувати внутрішні ресурси у здоланні життєвих криз і колізій, позитивно самореалізуватися у громадянському та особистому повсякденні.

Пропонована дисципліна відноситься до засадничих, які формують фаховий світогляд майбутніх соціальних працівників. Студенти вивчають основні поняття, що стосуються організаційних основ соціальної роботи в історії України та історії сучасного світу, вперше знайомляться із методами і

формами соціальної роботи, котра проводилася з різними категоріями і групами населення, аналізують особливості системної побудови соціального забезпечення та осягають найефективніші способи її здійснення.

Водночас, вивчення «історії соціальної роботи» орієнтовано на формування загальнокультурних і професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників. Цей комплекс включає володіння культурою мислення, здібність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації; готовність до толерантного сприйняття соціальних і культурних відмінностей, поважливому ставленню до досвіду поколінь; здатність розуміти рушійні сили і закономірності історичного процесу, місця людини в історичному процесі, використовувати навички публічної мови, введення дискусії і полеміки; усвідомлення соціальної значимості своєї майбутньої професії, наявність мотивації до здійснення професійної діяльності.

Цей курс значно розширює професійну ерудицію майбутніх фахівців, формує розуміння спрямованості, закономірностей, рушійних сил і тенденцій процесу розвитку соціальної допомоги як професійного виду діяльності, його взаємозв'язку з економічною, політичною і культурною еволюцією суспільства, цілісне уявлення про динаміку розвитку теорії і практики соціальної роботи.

Знайомство з історичним розвитком гуманістичних ідей, діяльність філософів, соціологів, що присвятили свою діяльність питанням соціальної допомоги, сприяє формуванню у свідомості майбутніх соціальних працівників гуманістичних цінностей, усвідомлення великого суспільного значення професії.

Серед науковців важливою науковою проблемою постає питання періодизації історії соціальної роботи.

Періодизація – науковий метод, що передбачає наявність системи процедур, прийомів і способів, спрямованих на виокремлення в історичному процесі найбільш важливих відтинків часу за спільними ознаками і критеріями: епоха, період, етап. Період – це умовно окремих відрізок часу, який

характеризується спільними ознаками, відмінностями і особливостями у порівнянні з іншими періодами [3].

Основний підхід – хронологічний – традиційний у вітчизняній науці – від античних часів до новітньої історії. В сучасних європейських університетах широко практикуються так звані «лінії розвитку», тобто обираються проблемна тематика, навколо якої концентрується курс.

У зарубіжній історіографії склалися два основних підходи до періодизації історії соціальної роботи: 1) розгляд історії соціальної роботи з позиції генезису професії; 2) осмислення історії соціальної роботи з позиції генезису суспільної практики як форми соціальної активності [4, с. 13].

Особливість другого підходу полягає в тому, що дослідники вибирають більш широкий контекст осмислення соціальної роботи – різні історичні періоди. У цьому відношенні виокремилося два напрями. Представниками першого (Дж. Лейбі, Дж. Хендел, В. Треттнер) генезис професійної соціальної роботи осмислювався в контексті становлення історичних моделей соціального забезпечення. Ці вчені виокремили лише два періоди: соціального забезпечення (XXIV ст. до н.е. – XIX ст.) та професійної соціальної роботи (XIX – XX ст.). Другий напрям у дослідженнях генезису професійної соціальної роботи передбачає вивчення історичного процесу соціальної опіки як дорослих, так і дітей (Д. Шиллінг): бідність і опіка про бідних у Середньовіччі (XII-XIII ст.), бідність і опіка про бідних до початку Нового часу (XIV – XVIII ст.), бідність і опіка про бідних у період індустралізації (XVIII- XIX ст.), бідність і благодійна опіка (1900-1945 рр.), бідність і допомога в соціальній роботі (з 1945 р. і донині) [4, с. 13].

Загалом до періодизації застосовуються різні підходи: підхід з позицій заходів держави з регламентації інститутів суспільної опіки; еволюційний підхід на основі зміни ролі держави у справі суспільної опіки; мультикультурний підхід на основі змін світових інститутів допомоги [4, с. 14].

Розглянемо періодизації історії соціальної роботи у наявних українських навчальних посібниках.

Посібник за авторством *А. Горілого «Історія соціальної роботи» (Тернопіль, 2004)* – перша спроба забезпечення українських студентів подібним навчальним посібником із зазначеного курсу.

Автором зазначено, що соціальна робота у кожній країні тісно пов'язана з історичною, економічною, соціальною, політичною, демографічною ситуаціями, що склалися у суспільстві в той чи інший період його розвитку. Вона невіддільна від постатей державних, політичних партій та спільностей, що перебували при владі. Тому нові для студентів факти про події і явища, що стосуються суто соціальної роботи, накладаються у даному курсі на відомі вже студентам історичні події та постаті, дозволяють давати їм значно зваженішу, глибшу та об'єктивнішу оцінку [2].

Вивчення історії соціальної роботи дає можливість простежити розвиток громадянської думки, ідеології стосовно соціальної допомоги і підтримки, що закладені в основу і відповідних законодавчих актів кожної епохи, й практичної діяльності кожної громади, кожного уряду, кожного глави держави: від фізичного знищення «суспільного баласту» (за тогочасними уявленнями) – старезних родичів і «надлишкових дітей» – до забезпечення їм повного утримання за рахунок суспільства. Лише знання цієї історії дає змогу зрозуміти логіку змін (інколи радикальних) у соціальній політиці держави стосовно соціально вразливих верств її населення (наприклад, від фактичного сприяння жебрацтву до покарання за жебрацтво батогами), оцінити ефективність різних підходів до підтримки нужденних, уникнути помилок, яких припустилися наші попередники, обґрунтувати найраціональніші шляхи подальшого розвитку системи соціального захисту населення в Україні [2].

Періодизація вітчизняної історії соціальної роботи (виділено сім періодів) запозичена у російського дослідника М. Фірсова. На думку А. Горілого, вона найбільш адекватно відображає епохальні зміни у нашому геополітичному просторі і, відповідно, зміни суб'єктів та об'єктів допомоги й взаємодопомоги, інститутів підтримки, ідеології соціальної допомоги.

У 2007 р. вийшов навчальний посібник *В. Савицького «Гене́за благодійності в Україні (Методологія історії соціальної роботи в Україні)» (Київ)*. Як зазначає автор, історія соціальної роботи відкриває незнані раніше факти, маловідомі сторінки життя нашого народу, а, отже, - висвітлює та підкреслює риси української людськості, української добродійності та милосердя. Своєрідність соціальної роботи в Україні обумовлено добродійним православним менталітетом, загальнолюдськими моральними добродійними цінностями, необхідності соборності України, домаганням національної, духовної свободи, незалежності та самостійності її народу, його самобутністю [10].

Значний інтерес для України представляє досвід різних країн світу, особливо США та Європи, де соціальна робота та соціальна освіта мають давню історію і багаті традиції, а соціальна служба добре розвинена і створені оригінальні системи професійної підготовки фахівців соціальної роботи різних рівнів. Знайомство з історією соціальної роботи в зарубіжних країнах дозволить пізнати не лише щось нове про діяльність своїх зарубіжних колег, але й переосмислити власний досвід і знання, намітити нові перспективи для подальшого розвитку вітчизняної соціальної практики [6]. У цьому контексті заслуговує навчальний посібник *С. Кубицького «Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах» (Київ, 2009)*, у якому розглядаються історія виникнення соціальної роботи як професійної та наукової діяльності в зарубіжних країнах, моделі соціального забезпечення населення країн Європи та США, соціальні служби та послуги, що надаються різним категоріям населення.

В єдності історію соціальної роботи та соціальної педагогіки викладено у посібнику *В. Поліщука та О. Янкович «Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Тернопіль, 2009)*, в якому представлено поняття соціальної педагогіки та соціальної роботи, їх взаємозв'язки, а саме: розвиток основних систем та видів соціальної допомоги; еволюцію соціальної педагогіки; принципи тотожності соціальної педагогіки і соціальної роботи; основні

тенденції зближення двох дисциплін; джерела історії соціальної педагогіки/соціальної роботи [8].

За авторства *А. Фурмана та М. Підгурської* видано «*Історію соціальної роботи*» (Тернопіль, 2014) – навчальний посібник, який відображає процес становлення соціальної роботи як науки і професійної практики від стародавніх часів і до сьогодення, висвітлює основні етапи розвитку соціальної роботи в Україні, Росії, а також у країнах Європи і США, описує головні події та роль історичних осіб в універсумі принципів, норм і цінностей соціальних порозуміння, взаємодопомоги, толерантності [11].

Структура і зміст курсу «Історія соціальної роботи» передбачає логічне та послідовне розкриття таких основних проблем, як місце соціальної роботи у суспільному устрої країни на різних етапах її історичного розвитку; основні моделі соціальної роботи, що діяли і діють у нашій країні і за кордоном; система професійної підготовки спеціалістів у галузі соціальної роботи; види, форми, методи, засади і рівні здійснення цієї роботи з різними групами населення; взаємозв'язок соціальної роботи, державної політики, права та суспільної свідомості як показник соціальної держави.

Основними завданнями даного навчального посібника є досягнення студентами рівня теоретичного розуміння соціальної роботи як науки, навчальної дисципліни й особливої сфери професійної діяльності в контексті вивчення історичних етапів становлення і розвитку цього важливого напрямку суспільного практикування.

Книга складається із 12 тем, що поділені в 4 змістові модулі: 1) Філантропічний період в історії соціальної співпраці стародавнього світу; Форми допомоги у прадавніх слов'ян. Княжа та церковно-монастирська форми підтримки нужденних у X–XIII століттях; Соціальна допомога у XIV– першій половині XVII століть у Московській державі та в Україні; Державна опіка у другій половині XVII –першій половині XIX століть; 2) Соціальний захист у Російській імперії з другої половини XIX століття – до 1917 року; Формування системи державного соціального забезпечення в Радянському Союзі; Система

соціального забезпечення в СРСП на етапі «розвиненого соціалізму»; 3) Історичні віхи розвитку соціальної роботи у Європі та США; Сучасна система соціальної роботи за кордоном, її упередметнення, види і форми допомог; 4) Становлення соціальної роботи в незалежній Україні як системи (1991–1999 роки); Система соціальної роботи в новітній історії України (2000–2013 роки); Система соціальної роботи в Україні сьогодні.

Цікавим з сучасних підходів є четвертий змістовий модуль, в якому висвітлена новітня історія соціальної роботи в Україні, враховуючи історичні події незалежної України як передумов і чинників розвитку соціальної роботи.

Цього ж року В. Тихолоз видруковано навчальний посібник «Історія соціальної роботи» (Черкаси, 2014). Мета книги – сприяти вивченню, критичному осмисленню історії соціальної роботи, знання якої дозволяє простежити основні етапи зародження, становлення та еволюції соціальної роботи від форм благодійництва до професійного виду діяльності в Україні і за кордоном [5].

Посібник містить завдання для обов'язкової самостійної роботи, індивідуальної роботи, питання для підсумкового модульного контролю, наведено висловлювання видатних діячів і дослідників для роздумів і пояснення їх сенсу з огляду сьогодення, запропоновано творчі завдання для науково-дослідної роботи студентів. На допомогу студентам автор подає тексти першоджерел для обов'язкового опрацювання, окремі структурно-логічні таблиці з курсу, короткий історико-понятійний словник.

Основні завдання курсу: дати уявлення про своєрідність розвитку соціальної допомоги за кордоном і в Україні; сформувати цілісне і ціннісне ставлення до історичного минулого України і спадщини в сфері підтримки різних верств населення; розкрити актуальну проблематику історичного досвіду, історичних моделей соціальної допомоги, які склалися в Україні і за кордоном.

Автор виокремила два періоди: історія соціальної роботи з найдавніших часів до ХХ ст.; історія соціальної роботи у ХХ с.

Згодом світ побачило навчальне видання С. Глазунова «Нариси з історії соціальної роботи» (Дніпро, 2015), у якому розглянуто праісторичні форми соціальної допомоги, взаємодопомоги в суспільствах стародавнього світу, соціальну допомогу в період раннього та класичного Середньовіччя, в епоху пізнього Середньовіччя та раннього нового часу, систему соціальної допомоги в XVIII – першій половині XIX ст., період становлення соціальної роботи як окремого виду професійної діяльності (друга половина XIX – поч. XX ст.), формування та розвиток сучасної системи соціальної роботи (30-ті роки XX ст. – початок XXI ст.). Нариси містять також глосарій, потрібний для опрацювання фахової літератури [1].

Автор висловлює позицію, що різне розуміння історії людства зумовлює і різні погляди на її періодизацію. Історичні етапи можуть мати відмінні риси, які визначаються залежно від обраних критеріїв. Тому в науковій та навчальній літературі немає однаковості щодо періодизації соціальної історії. У цьому навчальному виданні періодизацію історії соціальної роботи здійснена в контексті класичного європейського підходу до періодизації загальної історії, а саме: 1) доісторичність: від появи людини до виникнення писемності; 2) античність (Стародавній світ): 3000 до Р.Х. – 476 (зруйнування Риму); 3) середньовіччя: 476–1492 (відкриття Америки); 4) ранній новий час: 1492–1789 (Французька революція); 5) новий час: 1789–1914 (Перша світова війна); 6) новітній час: 1914 – сьогодні [1].

Загалом, навчальний матеріал проаналізованих посібників пропонує достатній фактологічний матеріал, а проблемне викладання спрямовується на розвиток творчості й самостійності пошуку. Об'єктивно і неупереджено розкрито і роз'яснено минуле освіти крізь призму особливостей сучасності, що спонукає до конструктивних змін в соціальній роботі.

Реформування системи організації навчального процесу у вищій школі значно збільшує питому вагу самостійної роботи студентів, в тому числі й у процесі вивчення історії соціальної роботи: аудиторні години суттєво скорочуються, переносючи вивчення значної частини курсу на самостійне

опрацювання, самостійне вивчення першоджерел, виконання ними індивідуальних науково-дослідних завдань з цієї проблематики. Без сумніву, таким чином у студентів формуються уміння самоосвіти, так необхідні їм у процесі майбутньої професійної діяльності. Тому важливо не лише викладачеві забезпечити високий методологічний рівень викладання, а й озброїти студентів методологічними підходами до вивчення курсу.

Системний підхід вимагає досліджувати будь-яке явище з історії соціальної роботи як системне утворення, виділяючи ознаки системи: наявність сукупних елементів, кожен з яких є мінімальною одиницею, що має межу подільності в рамках цієї системи; наявність певних зв'язків і відношень між елементами системи; функціонування системи та її властивості зумовлені її структурною специфікою; наявність у системі певного рівня цілісності, тобто внутрішніх інтегративних якостей, що виникають унаслідок взаємодії її елементів; наявність спільної структури, яка об'єднує всі елементи системи й забезпечує повноту названих елементів та узгодженість усіх їхніх функцій; наявність зв'язків з іншими системами; цілеспрямованість системи на вирішення якоїсь проблеми [7].

Використання *синергетичного підходу* дає змогу схарактеризувати соціальну допомогу як відкриту систему, що взаємодіяла з існуючими соціальними феноменами на кожному з історичних етапів. Разом з тим, дозволяє фокусувати увагу на багатоваріантності і неоднозначності процесу становлення і розвитку соціальної роботи в залежності від безлічі факторів і умов, які на нього впливали, розглядати цей процес не як чітко керований, управлінський, а й як самокерований процес. Відтак історія соціальної роботи репрезентується не як закрита, замкнута всередині ідеологічного впливу епохи, а як відкрита, доступна для впливів суспільства, система соціального захисту і допомоги.

Парадигмальний підхід дає змогу, по-перше, відійти від спрощеного, однобічного і одноманітного розуміння об'єктивно різноманітної архітектури і змісту процесу становлення соціальної роботи як виду професійної

діяльності, по-друге, актуалізує багатогранність сторін і параметрів цього явища, дає можливість представити і оцінити його як системний об'єкт, що нелінійно розвивається, соціально, культурно і науково детермінується.

Важливими є *соціокультурні підходи*, які враховують існування ідей і практики підтримки соціально вразливих людей у межах соціального і культурного контекстів. Досліджується пристосування людини у різні соціальні епохи до культурних і суспільних цінностей.

Антропологічний підхід зорієнтований на проблемі організації тілесного і духовного розвитку людини, динаміки конкретних фізичних і психічних якостей у ході життєдіяльності, становлення її самосвідомості, що дослідженні в самому широкому соціокультурному контексті в різні епохи. При цьому вихідним і кінцевим пунктом дослідження виявляються не цілі, шляхи, способи і засоби соціального піклування, не соціокультурні умови їх здійснення, а сама людина, її властивості, що розвиваються за допомогою соціальних механізмів (форм, методів, засобів) у просторі тогочасного суспільного життя.

Герменевтичний підхід є особливо важливим для роботи з джерельною базою. У процесі вивчення курсу ефективними методичними засобами є самостійна, дослідницька робота студентів з історичними першоджерелами, написання есе. Герменевтика – наука про адекватне розуміння текстів, герменевтичний підхід містить проблеми світосприйняття. Кожен інтерпретатор продовжує справжню історію тексту, добудовуючи її, проектуючи на реальну соціальну дійсність, додаючи власне бачення і сприйняття, тобто народжує новий текст як об'єкт герменевтики. Герменевтика є етапом між абстрактною і конкретною рефлексією, усяка інтерпретація має на меті подолати відстань, дистанцію між минулою культурною епохою, до якої належить конкретний текст, і самим інтерпретатором, тобто є інструментом розуміння студентами себе як помічниками через розуміння тексту.

Культурологічний підхід у процесі вивчення історії соціальної роботи виходить з того, що сфера соціальної допомоги є складником загального культурного простору на певному історичному етапі його розвитку. Культура

при цьому виступає у трьох аспектах: 1) культура як програма діяльності й поведінки, як спонукальний чинник дії; 2) культура як наступність; культура є досвідом людської діяльності, який передається від покоління до покоління, при цьому культура не лише передається на засадах наступності, вона розвивається, збагачується; 3) культура як накопичення, акумуляція соціально-педагогічного досвіду. Цей аспект поєднує два попередніх: соціально схвалюваний і значущий досвід, що є програмою поведінки, не лише передається на засадах наступності, але й накопичується, що дає потім змогу представити його як соціально-педагогічне історичне явище, яке постає в нас як об'єкт пізнання.

Регіональний підхід дозволяє визначити особливості становлення та розвитку соціальної роботи в регіонах України в різні історичні періоди: Правобережна Україна, Полісся, Галичина, Буковина, Закарпаття тощо. Регіональний підхід дозволяє розкрити соціально-культурні суперечності і відмінності у площині «регіон – центр», «регіон – регіон» у межах певних територіальних та історичних кордонів. Стосується це не лише України, а й розвитку освітніх систем у різних регіонах світу.

Студентам факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ було запропоновано у формі вільного есе відповісти на два запитання: «Чи потрібна спеціальна дисципліна з історії соціальної роботи у системі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери?»; «Як Ви оцінюєте вплив вивченої дисципліни на формування гуманістичного світогляду і професійну підготовку в цілому?».

В опитуванні брали участь 25 студентів.

Більшість студентів вважають необхідним наявність цієї дисципліни у системі соціальної освіти, і лише декілька вважають, що її краще замінити практико-орієнтованою дисципліною за профілем спеціалізації.

Також абсолютна більшість студентів гідно оцінили значення цієї дисципліни у розширенні їх професійної ерудиції. Респонденти виділяли різні аспекти. Наведемо декілька прикладів: «З впевненістю можу сказати, що саме

завдяки вивченню цієї дисципліни я сформувала для себе основні етапи становлення та розвитку соціальної роботи як професійної діяльності і науки, ознайомилася із першоджерелами з історії соціальної роботи, осягнула історію соціальної роботи у різних країнах світу»; «Моя думка, що як кожен громадянин повинен знати історію своєї країни, місцевості, де він проживає, так і соціальний працівник, якщо він хоче стати справжнім професіоналом, то повинен знати історію спеціальності. Ще це дає можливість знати, які проблеми не розкриті до кінця, на які повинне суспільство подивитися з іншої сторони»; «Як на мене, для того, щоб повністю зрозуміти та осягнути соціальну роботу, потрібно заглянути глибоко в її коріння, а допомогла нам в цьому саме історія соціальної роботи... Тому, на мій погляд, її засвоєння зробить з нас справжніх, професійно-освічених працівників та відіграє велику роль у нашому сприйнятті соціальної роботи як професійної діяльності та окремої галузі наукових знань».

Висновки. На основі аналізу наявних наукових праць та навчально-методичного забезпечення можна виокремити особливості наукових підходів до накопичення навчального матеріалу з дисципліни «Історія соціальної роботи»: суттєве оновлення методологічної бази досліджень з історії соціальної роботи; обґрунтування і використання культурологічного, цивілізаційного, синергетичного, аксіологічного і парадигмального підходів; комплексне вивчення і висвітлення розвитку опіки і благодійності у руслі всесвітнього процесу становлення соціальної роботи; міждисциплінарний характер досліджень, систематичне долучення даних філософії, соціології, психології.

У контексті компетентнісного підходу до професійної підготовки соціальних працівників визначено спрямованість застосованих знань з історії соціальної роботи: задля з'ясування передумов, сутності, характеру, особливостей сучасної ситуації у теорії і практиці соціальної роботи; з метою пошуку шляхів вирішення сучасних проблем теорії і практики соціальної роботи; задля визначення перспектив розвитку теорії і практики соціальної роботи; з метою з'ясування історій виникнення тієї чи іншої технології

соціальної роботи; як джерела особистісного зростання, розширення світогляду, як джерела інноваційних ідей соціальної роботи.

Отже, на основі обґрунтування місця та ролі навчальної дисципліни «Історія соціальної роботи» у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників, здійснення аналізу навчально-методичного забезпечення з її вивчення встановлено, що ці знання є основою соціальної діяльності, дає координати і інструменти орієнтації у соціальних проблемах, допомагає зрозуміти їх витoki і осмислити накопичений досвід їх вирішення, визначити шляхи їх подолання та вирішення.

Список використаних джерел:

1. Глазунов С. В. Нариси з історії соціальної роботи [Текст]: навч. вид. / С. В. Глазунов. – Д. : РВВ ДНУ, 2015. – 116 с.
2. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи : навчальний посібник \ А. Г. Горілий. – Тернопіль : Видавництво Астон, 2004. – 174 с.
3. Гупан Н. Актуальні проблеми методології історико-педагогічних досліджень \ Н. Гупан \ \ Рідна школа. – 2013. – № 4–5. – С. 53–56
4. История социальной работы : учебное пособие / М.В. Фирсов. – Москва : КноРус, 2016. – 395 с.
5. Історія соціальної роботи [Текст] : навч.-метод. посіб. для студентів спец. «Соціальна робота» / В. В. Тихолоз ; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького, Навч.-наук. ін-т пед. освіти, соц. роботи і мистецтва, Каф. соц. роботи і соц. педагогіки. – Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014. – 407 с.
6. Кубіцький С. О. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах : навчальний посібник \ С.О. Кубіцький. – К. : ДАКККіМ, 2009. – 298 с.
7. Кузнецова А. Г. Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике / А. Г. Кузнецова. – Хабаровск : Изд-во ХКИППК ПК, 2001. – 152 с.
8. Поліщук В. Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи : курс лекцій \ Поліщук В.А., Янкович О.І. – Тернопіль, 2009. – 256 с.

9. Попович Г. Соціальна робота в Україні і за рубежом \ Г. Попович. – Ужгород, 2000.

10. Савицький В. І. Генеза благодійності в Україні (Методологія історії соціальної роботи в Україні) : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. \ Національний технічний ун-т України «Київський політехнічний ін-т». – К. : НТУУ «КПІ», 2007. – 136 с.

11. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: [навчальний посібник] / Анатолій Васильович Фурман, Марія Василівна Підгурська. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 174 с.

КРАВЧЕНКО О.А. *Образовательный компонент «история социальной работы» в процессе профессионального становления будущих социальных работников*

В статье охарактеризованы место и роль учебной дисциплины «История социальной работы» как образовательного компонента в процессе подготовки будущих социальных работников, осуществлен анализ ее учебно-методического обеспечения, рассмотрены вопросы периодизации истории социальной работы, определены методологические подходы к изучению курса (системный, синергетический, парадигмальный, антропологический, герменевтический, культурологический, региональный).

Ключевые слова: социальное образование, история социальной работы, периодизация, учебное пособие, социальный работник.

KRAVCHENKO O. *Educational component "history of social work" in the process of professional development of future social workers.*

The article describes the place and role of the discipline "History of social work" as an educational component in the process of preparing future social workers, analyzes its teaching and methodological support, examines the issues of periodization of the history of social work, determines the methodological approaches to studying the course (systemic, synergetic, paradigmatic, anthropological, hermeneutic, cultural, regional).

Key words: social education, history of social work, periodization, textbook, social worker.